

**Відділ освіти Бориспільської райдержадміністрації
Методичний кабінет
Ревнівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів.**

***Креативний підхід на уроках
як основа для формування
творчої особистості***

***з досвіду роботи вчителя
української мови та літератури
Ревнівської ЗОШ-І-ІІІ ступенів
Бідненко Валентини Миколаївни***

Бориспіль 2012

Креативний підхід у викладанні української мови та літератури забезпечує розвиток і саморозвиток особистості, сприяє формуванню навичок мислення й мовлення учнів, розвитку їхніх творчих здібностей, міцному засвоєнню програмового матеріалу.

Методичний посібник містить форми роботи, які можна використовувати на уроках для формування комунікативних компетентностей учнів.

Рекомендовано вчителям української мови та літератури.

Бідненко Валентина Миколаївна

Креативний підхід на уроках української мови та літератури як основа для формування творчої особистості

Креативний підхід на уроках як основа для формування творчої особистості

Одного дня Хінг Ші сидів на березі невеликого, але дуже мальовничого озера з одним зі своїх учнів. Досконалість природи, її збалансованість і чистота мимоволі породжували думки про гармонію. Тому через деякий час Хінг Ші звернувся до учня із запитанням:

- Янг Чі, скажи, коли, на твою думку, наступить повна гармонія у стосунках між людьми?
- Напевно, коли всі люди прийдуть до єдиної думки, коли будуть мислити однаково. Тоді не буде ні розбіжностей, ні непорозумінь, - мрійливо відповів учень.

Мудрець посміхнувся і сказав:

- Гармонія в людських стосунках стане можливою лише тоді, коли кожна людина буде прагнути не до єднання думки, а до поваги права іншої людини на вираження власної індивідуальності.

Завдання кожного педагога – формувати особистість із такими людськими якостями:

- чесність;
- готовність учитися все життя;
- інтелектуальна незалежність;
- відповідальність;
- толерантність;
- критичне мислення (креативність).

Креативність — (лат. creatio — створення) — новітній термін, яким окреслюються «творчі здібності індивіда, що

характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей і що входять в структуру обдарованості в якості незалежного фактора». Раніше у літературі використовувався термін «творчі здібності», однак пізніше почав витіснятися мовним запозиченням з англійської мови (creativity, creative). В російській мові, на думку професора І.Мілославського, терміном «креативний» позначається творчість, що «не тільки висуває ідеї, але й доводить їх до конкретного практичного результату. А слово «творчий» (рос. творческий) залишається зі своїм вихідним значенням, що не розрізняє діяльність результативну й, навпаки, безрезультатну».

Проблема креативності тривалий час стоїть в центрі уваги зарубіжних і вітчизняних психологів. В англomовній літературі, як правило, терміном «creativity» позначають все те, що має безпосередню причетність до створення чогось нового; власне процес такого створення; продукт цього процесу; його суб'єкт; обставини, в яких творчий процес відбувається; чинники, які його обумовлюють тощо, тобто «креативність» трактується як поняття синонімічне «творчості». У Психологічному словнику креативність розуміється з точки зору творчої продуктивності, як «...здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації».

Суть креативності як психологічної властивості зводиться, за Я.Пономарьовим, до інтелектуальної активності і чутливості до побічних продуктів власної діяльності. Творча людина бачить побічні результати, які є творенням нового, а нетворча бачить лише результати щодо досягнення мети, проходячи повз новизну. Ф. Баррон і Д. Харрінгтон, підбиваючи

підсумки досліджень у галузі креативності з 1970 по 1980 роки, зробили такі узагальнення відомостей про креативність:

1. Креативність — це здатність адаптивно реагувати на потребу нових підходів і продуктів. Ця здатність дозволяє також усвідомлювати нове в бутті, хоча сам процес може мати як свідомий, так і несвідомий характер; здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації.

2. Створення нового творчого продукту багато в чому залежить від особистості творця і сили його внутрішньої мотивації.

3. Особливостями творчого процесу, продукту та особистості є їхня оригінальність, валідність, адекватність задачі і придатність — естетична, екологічна, оптимальність форми, правильність та оригінальність на даний момент.

4. Креативні продукти можуть бути дуже різноманітні за природою: нове вирішення проблеми в математиці, відкриття хімічного процесу, створення музики, картини чи поеми, нової філософської чи релігійної системи, нововведення у правознавстві, свіже рішення соціальних проблем тощо.

Аналізуючи сучасні дослідження цього явища, можна зробити висновок, що не існує однозначної відповіді на запитання: чи існує взагалі креативність, чи вона є науковим конструктом, чи є самостійним процес креативності, чи креативність — це сума інших психічних процесів? Один з аргументів на користь останнього підходу полягає в когнітивній теорії «вроджених структур» (Н. Хомський, Дж. Фодор), яка стверджує, що не можна створити щось з нічого, тобто повз існуючі структури, а процес вирішення творчих задач описується як взаємодія інших процесів (мислення, пам'ять тощо).

Креативні методи навчання орієнтовані на створення учнями власних освітніх продуктів. Пізнання при цьому можливе, але воно відбувається саме під час та за рахунок творчої діяльності учня. Головним результатом є отримання нового продукту.

До креативних методів належать методи, які у традиційному розумінні є інтуїтивними: метод «мозкового штурму», метод емпатії, педагогічні методи учня, що виконує роль учителя, тощо.

Такі методи спираються на нелогічні дії учнів, які мають інтуїтивний характер. Інший вид креативних методів навчання базується на виконанні алгоритмічних приписів та інструкцій (методи синектики, «морфологічного аналізу»). їх мета — побудова логічної опори для створення учнями освітньої продукції.

Наступний вид креативних методів — метод евристики, тобто прийоми, які дозволяють учням вирішувати завдання шляхом «наведення» на можливі правильні їх рішення та скорочення варіантів таких рішень.

Розглянемо деякі з методів, що належать до групи креативних методів навчання.

Метод придумування — це спосіб створення не відомого учням раніш продукту за результатами їх певних розумових дій. Метод реалізується за допомогою таких прийомів:

а) заміщення якості одного об'єкта якість іншого з метою створення нового об'єкта;

б) пошук властивостей об'єкта в іншому середовищі;

в) зміна елемента об'єкта, що вивчається, та опис властивостей нового об'єкта, який здобуто за результатами цієї зміни.

Метод «Якби...». Учням пропонується скласти опис та намалювати малюнок про те, що відбудеться, якщо у творі щось зміниться. Виконання учнями подібних завдань не тільки розвине їх здатність уявляти, а й дозволить краще зрозуміти будову реального твору, взаємозв'язок його складових.

Метод образної картини відтворює такий стан учня, коли сприйняття і розуміння об'єкта, що вивчається, наче зливаються, відбувається його цілісне, нерозчленоване бачення.

Метод гіперболізації. Збільшується чи зменшується об'єкт пізнання, його окремі частини або якості: придумується найдовше слово, найменше число; зображуються інопланетяни з великими головами або маленькими ногами; готується найсолодший чай або дуже солоний огірок. Особливий ефект таким уявленням може надати Книга рекордів Гіннесса, у якій досягнення баланують на межі реальності та фантазії.

Метод аглютинації. Учням пропонується поєднати непок'єднувальні у реальності якості, властивості, частини об'єкта та зобразити, наприклад: гарячий сніг, вершину безодні, обсяг пустоти, солодку сіль, чорне світло тощо.

Метод «мозкового штурму» — це метод групового розв'язання творче проблеми або метод комунікативної атаки .

Основне завдання методу — збирання щонайбільшого числа ідей з результатами звільнення учасників обговорення від інерції мислення і стереотипів.

Характерними особливостями методу є:

- спрямованість на активізацію творчої думки учнів;
- використання засобів, які знижують критичність та самокритичність особистості (пряме інструктування та/або створення сприятливих умов для виховання співчуття,

взаємопідтримки та схвалення), завдяки чому зростає її впевненість у собі;

- функціонування на засадах вільного, нічим не обмеженого генерування ідей у групі спеціально відібраних осіб («генераторів ідей»);

- магістральний шлях розвитку творчих здібностей учнів в умовах розкріпачення їх інтелектуальних можливостей за рахунок послаблення психологічних бар'єрів;

- зниження рівня самокритичності учнів і запобігання витісненню оригінальних ідей у підсвідомість як небезпечних;

- створення умов для появи нових ідей;

- сприяння появі почуття психологічної захищеності.

Метод синектики — це спосіб стимуляції уяви учнів через поєднання різнорідних елементів (Дж. Гордон, США, 1952), який базується на методі «мозкового штурму», різних за видом аналогій (словесної, образної, особистої), інверсії, асоціації тощо.

Характерними особливостями методу є:

- вихід за рамки вузькопрофільних можливостей шляхом залучення до вирішення проблеми спеціалістів з різних галузей (група синектики);

- розширення поля дій, вироблення нових підходів до вирішення проблеми через зіткнення несподіваних думок, незвичайних аналогій (прямих, суб'єктивних, символічних, фантастичних), які розвивають мислення;

- підвищення медитації особистості, що дозволяє гранично зосередитися на об'єкті, створюючи оптимальні умови для активізації інтуїтивного процесу;

Спочатку обговорюються загальні ознаки проблеми, висуваються та відсіюються перші рішення, генеруються та

розвиваються аналогії, використовуються аналогії для розуміння проблеми, вибираються альтернативи, ведеться пошук нових аналогій. Вже після цього повертаються до проблеми.

При застосуванні методу синектики отримані результати рекомендується не оцінювати, тому що вербалізація ідеї гальмує її розвиток.

Метод «морфологічного аналізу», або метод багатовимірних матриць, в основу якого покладено принцип систематичного аналізу (Ф. Цвіклі, Швейцарія, 1942).

У процесі розробки нової ідеї учням необхідно скласти матрицю, у якій слід розкрити повний перелік ознак даної ідеї або завдання (характеристики, процеси, параметри, критерії тощо).

Відбувається процес знаходження нових, несподіваних та оригінальних ідей шляхом складання різноманітних комбінацій відомих та невідомих елементів.

Аналіз ознак та зв'язків, отриманих з різних комбінацій елементів (побудов, процесів, ідей), застосовується як для виявлення проблем, так й для пошуку нових ідей.

Метод інверсії, або звернення, орієнтований на пошук ідей у нових, несподіваних напрямках, здебільшого протилежних традиційним поглядам та переконанням.

Характерними особливостями цього методу є:

- орієнтація на принцип дуалізму;
- розвиток діалектики мислення учнів;
- вплив на рівень розвитку творчих здібностей.

Коли стереотипні прийоми виявляються марними, застосовуються принципово протилежні альтернативи рішення.

Творчість – найвища з людських функцій. Вона ґрунтується на свободі волі й уяви. Виходячи з того, що кожна

дитина – унікальна, вчитель покликаний насамперед допомогти їй розкрити свій творчий потенціал.

Українська освіта входить в Болонський процес. Це потребує змін у системі викладання шкільних дисциплін, зокрема, й у викладанні української мови та літератури, спонукає вчителів до вдосконалення своєї методичної підготовки, особливо до різкого посилення зорієнтованості на творчу педагогічну діяльність.

Метою загальноосвітньої та вищої школи ХХІ ст. є формування індивіда, здатного вийти за межі отриманих знань, відкритого до інновацій, саморозвитку та безперервної освіти протягом усього життя. Сучасні освітні парадигми особистісно зорієнтованого, розвивального, креативного навчання ставлять на перший план не передачу учням готового соціального досвіду, а підготовку їх до самостійного здобування знань та творчої праці в будь-якій сфері людської діяльності.

На мою думку, сучасний педагог – це насамперед творчий вчитель, який відмовився від ролі ретранслятора готових істин і перейшов на позицію помічника, консультанта, організатора навчальної роботи на основі діалогічного спілкування, спільної пошукової діяльності, що сприяє розвитку інтелектуальних і творчих здібностей кожної дитини.

Потрібно пам'ятати настанову великого педагога В.Сухомлинського про те, що робота вчителя – це творчість, а не буденне заштовхування в голови дітей знань.

Навчання в сучасній школі має забезпечувати оптимальні передумови для самореалізації особистості школяра, розкриття всіх закладених у ній природних задатків, її здатності до свободи, відповідальності та творчості. Розвиток творчих здібностей має бути невід'ємною умовою змісту всіх навчальних

предметів школи, зокрема, української мови та літератури, органічно доповнювати навчальний процес, щоб забезпечити єдність знань, умінь і навичок учнів та розвиток їхніх творчих можливостей.

Одним із основних завдань, над яким я працюю, є розвиток дитини як неповторної, унікальної індивідуальності, формування в неї творчого потягу до прекрасного, виявлення свого внутрішнього сприйняття художніх творів, прагнення до самостійної пізнавальної діяльності.

Тому насамперед намагаюсь створити на уроці такі умови, за яких дитина відчуває себе вільною у пошуку, не скованою рамками заборони, а розкритою для творчого процесу - написання твору, вірша або казки

Гадаю, що важливо з раннього дитинства розвивати творчі здібності учнів, а це можливо лише за умови глибокого знання творчих можливостей дітей, розвитку їхньої розумової діяльності. А починати слід із вивчення і розуміння вікових, індивідуальних особливостей дітей. При цьому я орієнтуюся на своїх учнів – дітей середнього шкільного віку і, сподіваюсь, що до 17-18 років вони навчатися критично ставитися до оточуючих і до самих себе.

Ці запитання потребують роздумів, на них немає однозначної відповіді, тому діти аргументують свої думки, а це вже свідчить про творчий підхід до вивчення навчального матеріалу.

Для того, щоб навчити дітей уявляти прочитане, тобто бути самим собі режисером, треба вчити учнів заглиблюватись у текст, помічати навіть дрібниці, щоб потім відтворити їх в уяві, а значить, запам'ятати. Щоб правильно проаналізувати художній текст, його слід правильно прочитати. І тому мені відразу

пригадуються слова В. Сухомлинського "Справжнє читання – це співпереживання. Тільки за цієї умови вивчення художнього твору стає ідейним переконанням, бо найтонші й найживотворніші корінці переживань – почуття". Тому треба докласти всіх зусиль, щоб учні сприймаючи твір, співпереживали б із його героями. А для цього потрібна особлива творча атмосфера, застосування вчителем таких методів і прийомів, які б активізували розумову діяльність, викликали б у дітей певні емоції. І шлях творчого осмислення художнього слова буде таким:

СЛОВО – почуття – переживання – думка – мислення – уява

До цього ряду додаються два психологічних стани – почуття і переживання, що свідчить про те, як слово впливає на емоційний стан людини, зокрема, й дитини, і це є рушієм до творчої уяви.

Обов'язковий елемент уроків української мови та літератури – це написання різних видів творчих робіт. Розумію, що не всі учні здатні викласти свої думки на папері, але прагнення щось сказати своє я ціную у своїх дітях. Під час виконання таких робіт понад усе ціную самостійність. Бо творчий процес не такий вже й легкий, але якщо в системі працювати, то з часом учні радують нас, вчителів, маленькими шедеврами своїх творчих поривань.

Важливо переконати учнів у тому, що власна думка – найцінніша, тому не треба вживати стандартні, шаблонні, трафаретні фрази, бо вони нівелюють навіть одну на весь твір розумну тезу, речення, абзац. Та я гадаю, що і самій дитині буде приємно і цікаво вислухати твір свого однокласника, порівняти свою роботу із іншими і прагнути покращити свою роботу. Твір

кожного учня привертає увагу товаришів, викликає критичне ставлення до написаного, а якщо робота творча, яскрава, то ще викликає у всіх захоплення, повагу, тобто збуджує певні почуття від почутих думок.

Робота над словом – надзвичайно важливий засіб розвитку творчих здібностей учнів. Це привчає кожного з них уважніше ставитися до написання твору, до вміння добирати влучні й образні слова, які б найкраще розкривали думку. Для цього на уроці використовую логічний аналіз тексту, виділення в ньому основної думки і деталей, вчу передавати зміст своїми словами. Обов'язково в ході уроку запрошую дітей взяти участь в бесіді, щоб вони розвивали своє логічне й образне мислення, збагачували культуру мовлення. Намагаюсь викликати інтерес до свого предмету. А це довга й копітка робота, часом ой яка нелегка!

Треба пам'ятати, що критично мислити учень може у будь-якому віці, але навчитися мислити критично не можна протягом одного уроку. Для цього необхідне систематичне застосування прийомів і методів, які б навчили учнів мислити критично та вдосконалювали і розвивали ці вміння.

Урок критичного мислення має певну структуру та складається з 5-ти основних етапів:

1. Розминка.(«Метод прес», «Рюкзак», «Розминка», «Сенкан», «Асоціативний куц», «Есе», «Ключові слова»)
2. Обґрунтування навчання.(«Метод прес», «Есе»)
- 3.Актуалізація. («Обери позицію», «Метод прес», «Сюрприз», «Асоціативний куц», «Есе», «Ключові слова»)
- 4.Усвідомлення змісту. («Різнокольорові капелюшки», «Дискусія», «Критичне читання тексту в парах»)

5. Рефлексія. («Обери позицію», «Метод прес», «Самооцінка», «Сюрприз», «Рюкзак», «Різнокольорові капелюшки», «Розумний куб», «Сенкан», «Асоціативний куш», «Есе», «Ключові слова»).

Застосування активних та інтерактивних технологій навчання сприяє розвитку навичок критичного мислення та пізнавальних інтересів учнів.

На уроках, де використовуються ці технології, діти почувають себе впевнено, вільно висловлюють свої думки і спокійно сприймають зауваження, адже вони є активними учасниками навчального процесу.

В атмосфері довіри та взаємодопомоги легко робити відкриття, усвідомлювати важливість здобутих знань.

Саме за таких умов можливе виховання особистості, підготовленої до майбутнього, у якому необхідно розв'язувати проблеми та приймати конкретні рішення.

Мозковий штурм спонукає учнів виявляти уяву та творчість, розвиває вміння швидко аналізувати ситуацію.

Дискусія – є широким публічним обговоренням якогось спільного питання.

Казка, гра, фантазія – життєдайне джерело дитячого мислення, благородних почуттів та прагнень.

Вважаю, що особистість учителя на уроці – секрет успіху. Тому уроки проводжу жваво, послідовно і обов'язково емоційно, намагаюся, щоб учні були моїми співрозмовниками, легко включались у бесіду, не боялись висловити свою думку, навіть в чомусь і помиляючись. Учні мають право на помилку! А нам, вчителям, потрібно допомогти дитині повірити в себе, поставитись до неї доброзичливо, довірливо, але із розумною вимогливістю, не допускаючи панібратства.

Сподіваюсь, що учні пронесуть у своїх серцях любов до рідного слова, до рідної української мови, і передадуть цю любов у спадок своїм дітям та онукам, бо тільки так можна зберегти і примножити любов до того, що тебе тримає на світі – це спілкування рідною мовою.

Треба кожному вчителеві запам'ятати слова А. Дістервега: "Учитель мусить бути творцем". Тоді і учні будуть творчими послідовниками свого наставника.

Практичний розділ

Урок №1.

Українська література 6 клас

Тема. *Емма Андіївська «Казка про Яя»*

Мета: розвивати вміння учнів самостійно мислити, аргументувати власні думки; знати теорію літератури; виховувати почуття власної гідності, милосердя, співчуття як неодмінні риси гуманної поведінки.

ХІД УРОКУ

I. Організаційна частина

II. Повідомлення теми, мети й завдань уроку. Мотивація навчальної діяльності.

Учитель: Я пропоную вам побути в ролі дослідників, але не простих, а літературних. Щоб налаштуватися на роботу, проведемо аутотренінг. Заплющіть очі, покладіть руки на коліна, сядьте зручно й повторюйте за мною:

Ми любимо читати, відкривати нове, цікаве.

Ми хочемо багато знати й ділитися своїми знаннями.

Ми міркуємо, замислюємося, аналізуємо.

Ми – школярі, ми – творчі, кмітливі, розумні! Доведемо це!

Ви звернули увагу, яким словом починалися всі речення? Запам'ятайте його!

Робота з епіграфом.

Ви бачите на дошці незакінчений вислів. Це епіграф нашого уроку. По завершенні ми звернемося до цих слів, ви продовжите фразу, а потім порівняємо з оригіналом.

(Епіграф на дошці: «Найщасливіша та людина, ... (яка дає щастя найбільшій кількості людей), Д.Дідро).).

III. Актуалізація опорних знань

Клоуз-тест.

1. Пастушок, переплигуючи зі скелі на скелю за козою, посковзнувся й упав... (у глибоке провалля).
2. Велике місто складалося з... (вузьких довгих веж).
3. Хлопчик зневірився, що хтось дасть йому... (окрайчик хліба).
4. Ніхто не може догодити яянові, бо... (він усе знає і вміє).
5. У місті всі харчувалися ... (власним «я»).
6. Мене опали немощі, тому що я ... (чужинець).
7. Юродивий повідав, що місто має... (7 брам).
8. Жоден мешканець міста не може з нього вийти, бо... (не може вимовити слово «ми»).
9. Пастушок запропонував дідусеві... (взяти його на плечі).
10. Я хочу, аби ти бодай перед смертю... (дихнув свіжим повітрям).
11. І брама вперше за своє існування ... (відчинилася навстіж).

12. Замість дідуся хлопчик намацав ... (мішок із самоцвітами).

Колективна робота.

Укажіть жанр твору «Казка про яян». Назвіть спільні ознаки байки, казки та притчі. Заповніть діаграму «Кола Вена».

(При потребі учні можуть звернутися до літературознавчих словників.)

Гра «Я – ілюстратор».

- Як називається людина, яка малює картини до твору чи книги? (Ілюстратор)

(Захист заздалегідь підготовлених малюнків)

IV. Вивчення нового матеріалу

Робота з опорним конспектом.

(Схема опорного конспекту зображена на дошці)

Використовуючи опорний конспект, охарактеризуйте світ яян.

- Художній простір. (Замкнутий, із міста вийти не можуть)
- Для чого живуть? (Для себе, знають тільки своє «я».)
- Світ яян. (Постійна одноманітність – будують вежі)
- Чи можна яян назвати щасливими? Чому? (Ні, бо вони не чують інших, ніхто не може їм допомогти. У них відсутні емоції, почуття)
- Хто є протилежним образом? (Хлопчик-пастушок – людина)

Вікторина

Укажіть, про кого з героїв твору ці крилаті вислови.

- *«Як часто люди використовують свій розум для коєння дурниць».* (Ф.Ларошфуко)
- *«Поведінка – це дзеркало, у якому кожен показує своє обличчя».*(Й.В.Гете)
- *«Людина стає людиною тільки серед людей».* (Й. Бехер)
- *«Людина не може жити самотою, їй потрібне товариство».*(Й.В. Гете)
- *«Тільки тоді станеш людиною, коли навчишся бачити людину в іншому».*(О. Радищев)
- *«Якщо ти байдужий до страждань інших, ти не заслуговуєш називатися людиною».* (Сааді)
- *«Байдужість – це параліч душі, передчасна смерть».* (А. Чехов)
- *«Хто сам не любить нікого, того теж ніхто не любить».* (Демокріт)
- *Коли егоїстичне щастя є єдиною метою життя, воно дуже скоро залишається без мети».* (Р. Роллан)
- *«Хто не живе для інших, той, отже, й для себе не жив».* (Ю.Мушкетик)
- *«Погано, коли людина залишається самотньою, особливо коли вона працює одна; якщо вона хоче чогось досягти, їй потрібні співчуття й моральна підтримка».* (Й.В. Гете)

Афористична корида

Спростуйте або підтвердьте афоризм *«Хто до кого пристає, той і сам таким стає»*, спираючись на текст казки-притчі.

(Одні учні підтверджують думку, інші заперечують)

Робота в парах

Прочитайте діалог між пастушком і дідусем. Простежте ланцюжок дій хлопчика, коли він допомагає дідусеві. Виділіть ключові слова. (*Ходімо **разом**; вдячний за **пораду**; подбати про тебе; візьму тебе за плечі; хочу, щоб ти вдихнув свіжого повітря; вельмишановна брамо.*)

Випереджальне завдання.

- Скільки брам було в місті?

(Учні на урок готують прислів'я, приказки та фразеологічні звороти, в яких зустрічається число 7)

V. Узагальнення та систематизація вивченого матеріалу

Бесіда

- На вашу думку, що може означати образ брами?
- Що робив би хлопчик, якби брама не відчинилася?
- Що символізує у вашому розумінні вежа?
- Чому вежі яян постійно завалиювалися? Згадайте біблійну легенду про Вавилонську вежу. У чому її повчальний зміст?
- Як ви вважаєте, чому герої твору не мають імен?
- Я, ми, ти – особові займенники. Чому Е. Андіївська протиставляє їх?
- Ким би хотів стати кожен із вас – яяном чи пастушком? Чому?
- Як пояснити, що хлопчик не захотів стати одним із яян, залишитися в місті?
- Чому дідусь, знаючи, як покинути цю країну, залишився в ній і пристосувався до такого життя?
- Коли хлопчик запропонував покинути місто, що відповів дідусь? Як розуміти його слова?

VI. Підсумок уроку

Метод «Відкритий мікрофон»

- Автор засуджує у творі тих, хто ... , і возвеличує тих, хто... .
- Найбільше в людях я ціную такі риси... , тому що... .
- У будь-якому колективі (не) люблять яян, тому що... .
- Негативних рис (не) можна позбавитися... .
- Які ліки ви б запропонували героям твору?
- Чи є яяни серед учнів нашого твору?

Метод «Мозкова атака»

- Що потрібно для того, щоб бути яянином у хорошому розумінні цього слова?
- Що значить бути справжньою людиною?
- Чи хочете ви зберегти себе як особистість, свої кращі риси, тобто своє неповторне «я»?

Учитель: Послухайте вірш В. Симоненка «Я». Чого вчить ця поезія?

Я

- Він дивився на мене тупо
очицями, повними блекоти:
- Дарма ти себе уявляєш пупом,
на світі безліч таких, як ти.
Він гримав одержимо і люто,
і кривилося гнівом лице рябе,
він ладен був мене розіпнути
за те, що я поважаю себе.
Не стала навколішки гордість моя...
Ліниво тяглася отара, як я.
Але я, їй-богу, один.

У кожного Я є своє ім'я.
На всіх не нагромаєш грізно
Ми – не безліч стандартних «я»,
А безліч всесвітів різних.
Ми – це народу одвічне лоно.
Ми – океанна вселюдська сім'я.
І тільки тих поважають мільйони,
хто поважає мільйони «я».

Робота з епіграфом

Продовжте епіграф.

(Після учнівських варіантів учитель відкриває закриту частину афоризму)

Метод «Незакінчене речення».

Закінчіть речення.

- На сьогоднішньому уроці для мене найбільшим відкриттям було...
- Інформація, отримана на уроці, дозволяє зробити висновок...
- Сьогодні я дізнався...; навчився...; зрозумів...; змінив погляд на...; не вмів, а тепер... .
- На уроці мені було... .

VII. Домашнє завдання

Написати твір «Я у країні яян».

Урок №2.

Українська література 6 клас

Тема. Всеволод Нестайко «Тореадори з Васюківки».

Сторінками улюбленого твору

Мета: викликати інтерес до самостійного читання художніх творів; розкрити особливості твору, його пригодницький характер; розвивати навички виразного читання, переказу

прозового твору, коментування його; формувати вміння аналізувати поведінку героїв, їхні вчинки, вміння толерантно й аргументовано доводити свою думку; удосконалювати навички критичного мислення; виховувати позитивні риси характеру, активну життєву позицію.

Тип уроку: урок узагальнення матеріалу.

Обладнання: підручник, текст повісті, кросворд, збірки творів В.Нестайка, учнівські малюнки.

Методи, прийоми і форми роботи:

Робота з підручником

Словникова робота

Діалогічне мовлення

Розгадування кросворду

Рольова гра

Діалог з елементами дискусії

Бесіда за змістом тексту

Хід уроку

I. Організаційний момент

Учитель: Сьогодні до нас на урок завітали гості. Привітаймо їх.

Учень: Ми вам раді, люди добрі,

І вітаєм щиро вас,

І запрошуєм ласкаво

На урок у 6 клас.

Учень 2. Вже дзвінок нам дав сигнал,

Працювати час настав.

Тож і ми часу не гаймо,

Працювати починаймо.

Вчитель. Сьогодні в нас незвичайний урок:

У світ фантазії зробимо ще один крок,

А з творчістю ми вже стрічались не раз;
І знову вона завітає до нас.
Це час міркувань, наполегливий час.
Цікаві завдання чекають на вас.

II. Мотиваційний етап

1. Актуалізація суб'єктного досвіду й опорних знань

Вчитель: Діти, сьогодні у нас узагальнюючий урок за повістю В.Нестайка «Тореадори з Васюківки», на якому ми ще раз згадаємо найцікавіші сторінки твору, будемо розвивати вміння і навички виразного читання, переказування, коментування подій та вчинків героїв, вчитимемося аргументувати свою думку. Я бажаю вам отримати задоволення від уроку. Вірю, що кожен запам'ятає щось із сьогоднішньої розмови і обов'язково використає отримані знання і вміння у житті. Нам треба підсумувати, чого ми навчилися, які висновки для себе зробили. А головне, - дати відповідь на ключове питання, поставлене на початку роботи з твором: **«Чи може пригодницький твір навчити чогось корисного?»**

(Учні записують число і тему уроку)

Попередньо серед учнів класу проводилось опитування. В анкеті було запропоновано п'ять питань:

- Чому сучасні діти надають перевагу: комп'ютеру чи книжці? А ви?
- Чи любите ви читати? Яка книжка є вашою улюбленою?
- Про що любите читати?
- Яких сучасних українських письменників ви знаєте?
- Чи достатньо на ваших книжкових полицях українських книжок для дітей? Які саме у вас?

За даними соціологічного опитування учнів 6-Б класу стало відомо, що перевагу ви надаєте комп'ютеру, більше читаєте твори зарубіжних письменників і майже стовідсотково любите пригодницькі твори.

- Як, на вашу думку, можна підвищити інтерес до української книжки?

(Учні висловлюють свої думки щодо поставленої проблеми).

- А давайте й ми спробуємо створити рекламу повісті.

2. Перевірка домашнього завдання

А) Читання учнями уривків, які найбільше сподобалися, пояснення, чому саме цей уривок обрано.

Б) Вікторина «Так чи ні».

Вікторина «Так чи ні»

1. Хлопці хотіли прорити метро під клунею. (Ні, під свинарником)
2. За проїзд у метро хлопці збиралися брати п'ять копійок з учительки української мови. (Ні, математики)
3. Дідусь у покарання примусив хлопців закопувати метро назад. (Так)
4. Зробити підводний човен хлопці вирішили з плоскодонки. (Так)
5. Щоб витягти цуценя з криниці, хлопці принесли мотузку з дому. (Ні, відв'язали козу)
6. Кандидатура цапа Жори не підійшла на тореадорський бій, бо він був з одним рогом. (Ні, бо був «дуже балакучий»)
7. Хлопці шукали порятунку від Контрибуції в калабані. (Так)
8. Павлусь дружив з Явою ще з першого класу. (Ні, з 4)
9. Сестра Яви не вимовляла літеру «Л». (Ні, «Р»)
10. Театр хлопці організували разом з учителькою Галиною Сидорівною. (Так)
11. Ява з Яришкою найчастіше сварилися через велосипед. (Так)

12. Думуючи, що вмирає, Ява подарував Яришці свій магнітофон. (Ні)

(Учні ставлять + або – на позначення правильного та хибного твердження, потім виконують взаємоперевірку за поданим ключем).

- Піднесіть руку, хто заробив 12 балів, хто – 11 і т. д.

В) Гра «Знайди помилку».

Хлопці Ява і Павлуша поїхали з батьками до Києва. Там вони побували в метро. Їм дуже сподобалося. Хлопчики вирішили побудувати таке й собі, у своєму селі. Вони зайшли до Будинку проектів, попросили план будівництва і взялися до роботи. Метро вийшло на славу! Але плямиста і огидна свиня Манюня не розуміла, що метро – лише для людей. Вона захотіла покататися, та ще й без грошей, а коли не пролізла через турнікет, то дуже заверещала. За це дід Варава налаяв хлопців і наказав закрити метро у нього біля сарая.

III. Основна частина уроку

Вчитель: Отже, у змісті повісті ви орієнтуєтесь. А тепер пригадайте, що таке повість, та доведіть, що «Тореадори з Васюківки» - пригодницька повість. *(Відповіді учнів)*

(Це твір, у якому зображені непередбачені, несподівані події, випадки, що трапляються з героями під час подорожі, мандрівки тощо і часто пов'язані з ризиком).

Складання характеристики героїв повісті «Обґрунтуй думку»

«Групування»

- Ми знаємо, що всі персонажі художнього твору поділяються на головних і другорядних. Пригадаймо, хто ж головні герої повісті?

(Відповіді дітей)

- А які вони? Запишімо на дошці те хороше, що притаманне хлопчикам, і те, що, на вашу думку не красить підлітка.

+ ПАВЛУСЬ —
ЯВА

Усний портрет.

- Хлопчики – ваші однолітки. Вони здатні на вигадку, бешкетують, завдають клопотів оточуючим. Але ми розуміємо, що все це вони роблять на зі зла, це – так би мовити, плоди їхньої бурхливої фантазії. Вони мріють, пізнають життя, і ми, читаючи твір, не засуджуємо їх, а сміємося і захоплюємося їхніми пригодами.

- Діти, чи мрієте ви? І про що? *(Відповіді дітей)*

А давайте поглянемо, як про майбутню професію мріяли Ява і Павлусь.

Інсценізація

Учитель. Про пошуки майбутньої професії вам розповідатимуть самі герої.

Ява. Ти знаєш, Павлушо, все-таки нема в світі краще, як бути міліціонером. По-перше, благородно! Борешся з усякими злодіями, бандитами та хуліганами. По-друге, усі тебе поважають, а коли треба, й бояться. По-третє, цікаво. Не життя, а суцільне тобі кіно пригодницьке. Я, мабуть, таки стану міліціонером. А ти?

Павлуша. А я льотчиком. Ти ж знаєш!

Ява. Як хочеш.

Учитель. Ява міняв професії, як циган коні. Сьогодні він моряк, капітан далекого плавання. Завтра він геолог. Післязавтра

директор кондитерської фабрики («по три кілограми «Тузика» на день можна їсти»). Тоді футболіст київського «Динамо». Тоді художник. Тоді звіролов. А сьогодні, бачте, міліціонер.

Ява. Ти знаєш, Павлушо, я вирішив: я, мабуть, коли виросту, в артисти піду.

Павлуша. А хто ж шпигунів ловитиме? Хто ж тоді міліціонером буде? Як усі міліціонери в артисти підуть? І Тарапунька, і ти... Розведеться тих злодіїв і шпигунів, як комашні, - проходу від них не буде. Що ти собі думаєш!

Ява. Нічого, і без мене знайдеться кому ловити.

Павлуша. Але ти згадай, що ти вчора говорив! Навіть не два дні тому, а вчора!

Ява. Так то ж було вчора, а це сьогодні. Життя міняється...

Павлуша. Між іншим, щоб стати артистом, кажуть, треба мати до цього талант... О!

Ява. Ну про це ти й не говори! Що-що, а таланти в нас з тобою якраз є. Це точно. Думаєш, ти поганим був би артистом? Го-го! Ще яким би артистом був! Всі б аж плакали!

Павлуша. Плакали б точно. Бо грошей було б жалко, що заплатили за квитки.

Ява. Дурний! Ти себе просто не знаєш. Думаєш, дарма нас у селі «артистами» називають? Дід Салимон весь час повторює: «От артисти! Ну й артисти!»

Павлуша. Доведеться погодитись.

Проблемне завдання.

Ви охарактеризували героїв позитивно, тому що їхні пригоди сподобалися вам, ваші мрії подібні до їхніх, адже вони ваші ровесники. Але послухайте ще одну думку. До нас прийшов лист від цікавої громадянки з особливими переконаннями.

(За що діти люблять Яву і Павлушу? Як така поведінка може вплинути на виховання підростаючого покоління? З кого брати приклад?! З тих хлопців, які випустили під час лекції в клубі пугулька, внаслідок чого лектор упав із трибуни і вилив собі на голову графин із водою; повісили на телеантену старі дідові підштаники; зіпсували свинарник! Це хулігани! Я згодна з думкою діда Салимона, що це гангстери, а не хлопці! Ким тут захоплюватись? Як можна дозволяти дітям таке читати?)

Чи можете ви захистити Яву і Павлушу? Доведіть, що хлопці хороші.

- А серед вас є схожі на Яву і Павлушу? Чому можна повчитися у цих хлопців?

Отже, на перший погляд видається, ніби пригодницький твір має розважати, а його герої не зможуть навчити нас нічого корисного.

Визначення засобів творення комічного.

- Подумайте, будь ласка, і скажіть, за допомогою яких засобів творення комічного автор досягає того, що читаючи повість «Тореадори з Васюківки», ми не можемо стримати сміх.

(Діти визначають і називають засоби творення комічного у повісті)

Вибірковий диктант

- Крім названих вами засобів автор, щоб зробити розповідь яскравішою, образнішою, використовує різні художні засоби. Які ж саме? (Діти називають художні засоби)
- Ви вже знаходили їх у тексті, тому зараз я пропоную, об'єднавшись у три групи, виокремити з поданих художніх засобів епітети, порівняння, метафори.

- (1 група – епітети.
- 2 група – метафори.
- 3 група – порівняння.)

«Хвилинка мудрості»

- Поясніть, будь ласка, народне прислів'я: «Кожна пригода – до мужності дорога».

(Учні пояснюють прислів'я)

- Так, у пригодах, у різноманітних приємних і неприємних ситуаціях гартується воля, характер людини і справжня дружба. А чи хотіли б ви мати таких друзів, як Павлусь і Ява? Чому?
- Вони були гарними друзями? *(Відповіді учнів)*
- Дякую за відповіді. Пам'ятайте, що у деяких ситуаціях треба вміти відстояти власну думку, але також треба вміти знаходити компромісні рішення. Можливо, керуючись здоровим глуздом, навіть піти на поступки. А ще завжди залишатися оптимістом, у всьому знаходити позитив.
- До речі, які слова асоціюються у вас зі словами «пригоди», «оптимізм», «романтика»?
- Яка пригода трапилася з вами?

IV. Рефлексивно- оцінювальний етап

Самостійна робота.

Отже, пригодницький твір не лише розважає, але й навчає. Чого ж найбільше хотів навчити В.Нестайко нас своєю повістю? Щоб дізнатися про це, розгадаємо кросворд.

1. Як звали діда-баштанника?
2. Під чим рили метро хлопці?

3. Депутатом чого була мати Яви?
4. Як звали корову, з якою билися васюківські тореадори?
5. Який спектакль ставили школярі?
6. Як звали свиню, що впала у метро?
7. Хазяїна чого шукали хлопці після пригоди на пляжі?
8. Автор опери «Кармен», арію з якої наспівували васюківські тореадори.
9. Один із злодіїв-«шпигунів».
10. Як звали дівчину, яка симпатизувала Павлуші?
11. Хто такий Жора?
12. Що найбільше вразило хлопців у Києві?
13. Як поведився Стьопа Карафолька?
14. Ким був Павлуша на баштані під час гри?
15. Які плоди нагадували героям тигрів?
16. Що зробили батьки хлопцям, дізнавшись про їхню витівку на баштані?
17. Хто застав дітей за грою в «єгипетські піраміди»?
18. Як звали справжнього друга Павлуші?

Піднесіть руки ті, хто вважають зараз, що пригодницькі твори можуть і мають повчати, а не лише розважати. Отже, пригодницька література покликана навчати розважаючи. І це довів нам не лише В.Нестайко, бо ще до нього, набагато раніше, такі твори писали зарубіжні письменники, такі як ...

Нам час закінчувати нашу подорож у країну Пригод. Мандрівники, повертаючись із доріг приносять щось на згадку. А що візьмете ви?

Метод незакінчених речень

«Повість «Тореадори з Васюківки» допомогла мені зрозуміти, що...»

- Дякую, сподіваюся, всі ви отримали задоволення від уроку. Бажаю, щоб ваше дитинство було таким же яскравим і різноманітним, як у Павлуся з Явою, щоб кожен з вас був непересічною особистістю, яка не забуває про закони моралі та етики.

Дитинства дивосвіт – це перші пісня й казка,

Веселки кольори і мрії чарівні...

Дитинства мить оцю ти не забудь, - будь ласка,

Бо ще не раз її побачиш уві сні...

Домашнє завдання.

Скласти усний роздум на тему : «Як зробити своє життя цікавішим».

Урок №3

Українська література. 9 клас

Тема: П. Куліш. Роман «Чорна рада». Образи та ідеї твору.

Мета: допомогти учням збагнути проблеми, порушені автором у творі; проаналізувати станову психологію окремих суспільних верств, поведінку тогочасних українців; розвивати навички порівняльної характеристики образів твору, визначення провідних ідей; виховувати патріотизм, усвідомлене почуття відповідальності за долю держави.

Цілі уроку.

Учні знатимуть:

- Зміст роману;
- Основні проблеми твору;
- Особливості образів героїв роману.

Учні вмітимуть:

- Характеризувати образи і символи твору;
- Здійснювати порівняльну характеристику образів Якіма Сомка та Івана Брюховецького;
- Визначати провідні ідеї роману;
- Давати власну оцінку подіям.

Обладнання: портрет письменника, портрети гетьманів, роздатковий матеріал (щоденник настрою, цілі уроку).

Випереджувальні завдання: прочитати роман, підготувати повідомлення про Сомка та Брюховецького як реальних історичних осіб.

**Щоб ми вміли Україну
Докупи єднати,
І на ворога лихого
Одностайно стати.
П.Куліш**

Хід уроку:

1.Мотиваційний етап

1.1 З'ясування емоційної готовності школярів. Заповнення щоденника настрою (1хв)

Настрій	Колір	Початок уроку	Кінець уроку
захоплення	червоний		
радісний	жовтогарячий		
приємний	жовтий		
спокійний	зелений		
сумний	синій		
тривожний	фіолетовий		
нудьга	чорний		

1.2.Слово вчителя

«Твір «Чорна рада...»був цілою школою для наступних поколінь прозаїків у тому, як будувати захоплюючий сюжет, як створювати яскраві романтичні образи, як майстерно komponувати, як забезпечити живий колорит епохи...» – пише Б. Степанишин.

У структурі свого роману П. Куліш орієнтувався на романи В.Скотта. З цієї причини в романі 2 сюжетні лінії: політична і любовна. Але, якщо В. Скотт, щоб зацікавити читачів, вводив любовний трикутник, то П.Куліш зробив аж два любовні трикутники або любовний чотирикутник (Кирило-Петро-Леся- Яким).

Усі образи в «Чорній раді», особливо образи носіїв українського менталітету, передані через світосприймання самого П.Куліша. Автор був істориком і науковцем, він прискіпливо вивчав документи епохи, сповідував селянську мораль, категорично осуджував руйнарство і кровопролиття .

Вражає масштабність та епічність розповідей. Адже П. Куліш осягає своїм письменницьким зором усю Україну – від столиці до дрібного хутора, проникає у психологію багатьох людей – від Кобзаря Божого Чоловіка до державного діяча Якимом Сомка, від дивакуватого запорожця Тура до красуні Лесі Череванівни.

І ми, сучасні читачі, відчуємо неповторний колорит епохи Великої Руїни, вчимося жити в єдності та мирі зі своїми співвітчизниками, щоб не повторювати помилок історії.

1.3.Актуалізація суб'єктного досвіду (озвучення очікуваних результатів).

2.Цілевизначення і планування.

2.1.Повідомлення теми уроку.

2.2.Доповнення загальних цілей власними.

3.Опрацювання навчального матеріалу.

3.1.Актуалізація опорних знань.

3.2.«Наведи порядок»: правильно розмістити хід подій у романі:

Зустріч із Сомком => Історія Василя Невольника
=> Приїзд Шрама із сином на хутір Череваня => Одруження Лесі й Петра => Викрадення Лесі => Страта Сомка і Васюти
=> Чорна рада.

3.3.Лінійний диктант.

1. Який персонаж роману виступає носієм основної ідеї?
2. Ім'я Тура, героя роману «Чорна рада».
3. Про Петра Шраменка сказано, що він мужній, хоробрий, «не козак, а ... ».
4. Хто з персонажів: «Чи заговорить, чи рукою поведе, чи піде по хаті – так усякому на душі, мов сонечко світить?»
5. Ім'я Сомка з роману «Чорна рада».
6. Хто є власником хутора Хмарище? (ім'я та прізвище)
7. У якому місті відбувається «Чорна рада?»
8. Хто в романі виступає носієм ідей державності України?

Відповіді. 1. Божий Чоловік. 2. Кирило. 3. Орел. 4. Леся.
5. Яким. 6. Михайло Черевань. 7. Ніжині. 8. Іван Шрам.

3.4.Визначення кола проблем, порушених у творі.

3.5.Групування персонажів.

На які групи можна поділити персонажів роману?

(Головні та другорядні; негативні та позитивні; реальні та вигадані; Прихильники Сомка та прихильники Брюховецького).

3.6.Повідомлення учнів про Сомка і Брюховецького як реальних історичних осіб.

3.7.Порівняльна характеристика Якіма Сомка (реальної особи та художнього образу).

Я

К

И

М

С

О

М

К

О

Золотаренко	не
зрікався булави	на
користь Сомка, як це	
подається в романі,	
навпаки	

Відмінне з історичними фактами
Виразник поглядів козацької верхівки
Літня людина, в романі молодий, неодружений
Прихильник союзу з Росією, в романі виступає за автономну Україну
Не безгрішний у політиці, в романі кришталево чистий і порядний
Спільне

Зневажливо ставився до черні
На Ніжинській раді пробував збройно вибороти булаву
Дійсно був страчений Брюховецьким

4.Бесіда.

4.1. «Мікрофон»

—Яким Сомко зневажливо ставився до запорожців. Чим же його захоплював Кирило Тур?

— Чому після поранення Кирила гетьман сказав страшні для Лесі слова: «Молода, батьку, знайшлася б і друга. А Кирила Тура другого не буде»?

—Яким Сомко мусив навести порядок у суспільстві. Чому під час нападу п'яних косарів на старого Шрама народні маси не зрозуміли, що Сомко, а не Брюховецький хоче їм добра?

—Чому Сомко не погодився на пропозицію Кирила Тура рятуватися втечею?

—Чому Брюховецький не побажав сам вбити Сомка у тюрмі?

—В якому одязі ходить Брюховецький до виборів і після?

—Як ставиться до Брюховецького Кирило Тур? Запорожці? Шрам? Сам автор?

4.2.Порівняльна характеристика Сомка і Брюховецького (діаграма Вена)

4.3.Слово вчителя.

Визначальним сюжетним « полігоном» увиразнення героїв є дорога, у яку вирушає священник Шрам із сином Петром, прямуючи з Правобережної України на Лівобережну до гетьмана Сомка.

4.4.Гронування

4.5. Слово вчителя

П.Куліш показує в романі численні зустрічі подорожніх з різними людьми, наводить їхні розмови, показує різні характери і прагнення усіх станів тодішньої України. Цей прийом композиції дає змогу досить вдало висвітлити громадсько-політичну ситуацію в країні. Саме внаслідок спостережень, які ведуть Шрам з його сином, у читачів виникає розуміння головної проблеми протистояння сил патріотичних, державницьких і руїницьких, національно безвідповідальних. Шрам – особа реальна: його прообразом послужив Іван Попович, про якого згадується в літописі Самовидця, який чи не найбільше складає основу подій, зображених у романі. Але не вся козацька старшина виявилася одностайною в своєму політичному виборі й гідною справи соборної України та її народу.

4.6. Робота в групах над характеристикою інших образів роману.

I група. Яскраві носії українського менталітету (аналіз образів Божого чоловіка, Василя Невольника, Тараса Сурмача, батька Пугача).

- Коли і при яких обставинах ми знайомимося із Божим чоловіком?
- Чому Божий чоловік узявся рятувати Кирила Тура? (Зачитайте).
- Які філософські думки висловлює Божий чоловік у останній розмові з Петром Шраменком? (Прочитайте уривок).
- Яким постає батько Пугач у Кириловій хаті?
- А яким його бачимо у мастьку Гвинтовки?
- Чи до всіх козаків Пугач ставився однаково? Наведіть приклади.

- Чим саме Тараса налякала Ніжинська рада? Чи зрозумів він помилку?
- Як Василь Невольник врятував Михайла Череваня під час Ніжинської ради?
- Що є спільного між Тарасом Сурмачем та Василем Невольником?

II група. Козацька старшина (Іван Шрам, Михайло Черевань, Матвій Гвинтовка)

- Чи були Шрам, Черевань і Гвинтовка героями під час Хмельниччини? Хто зробив найбільше подвигів?
- Як ставився Шрам до своїх синів?
- Чи можна сказати, що у мирний час Черевань був під каблуком дружини?
- Які запобіжні заходи використав Гвинтовка, щоб і при Польщі залишитися у виграші?
- Чому Черевані не хотіли віддати Лесю ні за Шраменка, ні за Тура, та не протестували проти шлюбу зі старим Вуяхевичем або Брюховецьким?
- Іван Шрам гине, а Михайло Черевань та Матвій Гвинтовка залишаються жити. Чи можна вважати, що те, що автор залишає їх живими, свідчить, що ці герої вибрали правильний шлях у житті? Чому?

III група. Козацьке юнацтво.

Порівняльна характеристика Петра та Кирила.

Заповнення анкет.

1. Прізвище та ім'я	Петро Шраменко	Кирило Тур
2. Походження та посада	Реєстровий козак, син полковника	Запорожець, виріс в Січі, курінний отаман
3. Національність	Українець	Українець
4. Сімейний стан (на початку твору і в кінці)	Неодружений, потім одружений із Лесею	Неодружений
5. Уявлення про сімейне щастя	Прагне взаємності	У любові всі рівні; для повного щастя вистачить і його любові, а жінка полюбить потім
6. Риси характеру	Флегматичність, мужність, повага до батьків і старших, інтелігентність, доброзичливість, делікатне ставлення до жінки	Шаленість вдачі, хоробрість, розум, кмітливість, хитрість, благородство
7.Воєнні успіхи	Здобув вороже знамено	Врятував Шрама в часи Хмельниччини,

		пропонує Сомкові своє життя
8. Доля в майбутньому	Залишається жити на хуторі, одружується	Поїхав у Чорну Гору

4.7.Презентація результатів роботи в групах.

5.Рефлексивно-оцінювальний етап. Закріплення одержаних знань.

5.1.З'ясування причин розбрату в Україні (технологія «Мікрофон»):

1. У більшості населення України відсутня національна свідомість.
2. Значна частина людей пасивна, живе за правилом «Моя хата скраю».
3. В умовах бездержавності багато хто зумів пристосуватися.
4. Козацька старшина викопала прірву між собою і народом.

5.2.«Дерево рішень»

Якби мене обрали гетьманом України ...

5.3.«Незакінчене речення»:

1. Мій улюблений герой роману це...

2. Роман «Чорна рада» навчає нас...

6. Домашнє завдання.

Письмова робота на одну з тем (на вибір):

«Уроки П.Куліша нащадкам».

«Епізод із твору, який найбільше вразив».

Урок №4

Українська література 11 клас

Тема. Образ любові в новелі «Три зозулі з поклоном»

Мета: розкрити ідейно-художній зміст твору, розвивати вміння висловлювати власні думки про поведінку героїв і проблеми, порушені в новелі; виховувати красу почуттів, усвідомлення сенсу любові, уміння берегти її й цінувати.

Тип уроку: формування знань.

Обладнання: портрет Григора Тютюнника, фотоматеріали, висловлювання про письменника, картки.

*З любові й муки народжується письменник –
іншого шляху в нього нема.*

Гр. Тютюнник

*У нього був... аж занадто низький
«больовий поріг» - чужий біль
він сприймав як свій власний,
а то й ще гостріше.*

А. Шевченко

ХІД УРОКУ

I. Організаційний етап

II. Оголошення теми і мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

III. Сприйняття й усвідомлення навчального матеріалу

1. Слово вчителя.

Цей дивовижно красивий твір, присвячений «любіві всевишній», - унікальне явище в нашій літературі. Якщо зважати на тодішню антирелігійність суспільства, стане зрозумілим прагнення автора відродити в читачів християнське духовне начало.

2. Тема новели (прийом «Мозковий штурм»).

(Учні обирають кращий варіант)

- Новела, у якій зображено складний духовний конфлікт.
- Традиційний трикутник.
- Неземне кохання.
- Глибокі почуття пристрасті, переживання героїв.

Коли Григора Тютюнника запитували, над якою темою він працює, відповідав: «Ніколи не працював над темою. Завжди працюю над почуттями, що живуть навколо мене і в мені».

Євген Сверстюк тему цього твору визначив так: «Струна затремтіла, коли в таборі я прочитав у збірці Григора Тютюнника «Три зозулі з поклоном» - оповідання про зека в серпанку любові – твір, злеліяний на дні душі в глибокій самоті».

3. Тлумачення символів – зозулі, сосни.

Зозуля – міфічна істота. Вона віщує весну і пророкує людині, скільки їй залишилося жити. З пісні «сліпенького бандуристочки» їй залетіли в душу Михайла три зозулі. Вони мають особливий сенс:

- для Михайла – виконати заповітне, передати поклін, аби звільнилася його душа від непосильного тягара;
- для автора – підказка назви твору;
- для читача – ключ до розуміння непростого плетива високого і трагічного в долях героїв.

Сосна – цар-дерево, яке вічно зелене. У стародавніх колядках розповідається про сосну із золотою корою. Шишки печуть на весілля, вони символізують плодючість. Ці дерева вважалися також і надгробними, тому «татова сосна» - натяк на те, що чекає батька в майбутньому. Водночас це і спроба лишити по собі слід на рідній землі. Смола сосни – живиця – гоїть рани, отже, пам'ять про батька допоможе з'ясувати болючі питання – що й стане кроком сина до зрілості.

4.Стислий переказ сюжету твору.

5.Дослідницька робота в групах за картками.

(Результати діяльності озвучуються прийомом інтерактивного навчання «Мікрофон»).

Інсценізуйте уривок від початку і до слів: «Вона любила твого тата, а ти на нього схожий».

Зачитайте (випишіть) цитати з твору, у яких подається портрет батька в різні періоди його життя. Про що свідчать зміни у його зовнішності? Які деталі увиразнюють портрет?

Зачитайте портрет Марфи в різні періоди її життя. Знайдіть деталі, які передають її почуття. Що свідчить про нещасливе життя Марфи у шлюбі?

Знайдіть цитати, які описують Карпа. Схарактеризуйте цей образ.

Як у творі зображено тюремний побут? Наведіть цитату.

Поясніть цитату: «Сибір несходиму» було нерішучою рукою закреслено густим чорним чорнилом, а вгорі тою ж рукою написано знову: «Сибір несходиму».

6.Бесіда за текстом новели

- Хто оповідач твору?

- У якій послідовності ведеться розповідь? Яка особливість композиції? (Новела в новелі)

- Чи традиційно вирішується в цьому творі так званий любовний трикутник? Підтвердіть словами з тексту.

- Знайдіть моменти високого морального напруження. З якими почуттями вони пов'язані?

(«Сходи, моя єдина у світі Соню! Може, вона покличе свою душу назад і тоді до мене прийде забуття хоч на хвилику.

Обіймаю тебе і несу на руках колиску з сином, доки й житиму»...)

- З'ясуйте соціальний стан головних героїв. Який висновок можна зробити?

- Кому з персонажів приділено найбільше уваги? Чому?

- Поясніть цитату: «Очі мамині сухі, голос ані здригнеться, і я чую за ним: спогади її не щемлять їй і не болять – вони закам'яніли».

- Спробуйте охарактеризувати образ любові. Як ви гадаєте, чи залежить це почуття від волі людини?

(Це почуття не залежить від волі людини. Надзвичайно сильне біополе любові єднає всіх героїв, робить їх чистішими, добрішими, здатними на співчуття, на найглибше розуміння одне одного. Тут письменник швидше втілює свій ідеал, власне вирішення складних ситуацій, подає нам свою версію гармонійного налагодження найзаплутаніших стосунків, аніж він міг би спостерігати в своєму житті. Жоден з героїв новели не поборов свого страждання, не зменшив сили душевного болю від нього. Але всі вони лишаються на роздоріжжі – кожен сам по собі: Михайло безслідно зник на каторзі, Соня одна виростила сина, Марфа продовжує чекати, вдивляючись в обличчя сина свого коханого.

На питання, за що одна людина любить іншу, не існує відповіді: є в почутті любові якась ірраціональна стихія, що бере людину під свою владу.)

- На прикладі якого твору можна сказати, що кохання не залежить від волі людини? («Маруся» Ліни Костенко)

IV. Закріплення вивченого

Бесіда

- Як автор ставиться до своїх героїв?
- Чи можна назвати новелу емоційно-насиченою?
- Що головніше в новелі – зображення подій чи вираження почуттів?
- Які почуття викликає у вас твір?
- На що вказує символ «трьох зозуль»?

(На спадкоємність та шлях оповідача-спадкоємця. Три зозулі відкрили головному героєві таємницю кохання. Узагальнений символ як несвідомого, так і очікуваного майбутнього. Оповідачеві не слід забувати про минуле.)

- Прочитайте закінчення твору «Коли се було...». Як ви розумієте ці слова?

(Співчуття до страждань героїв, страх за їхню долю подається на національному тлі.)

V. Рефлексія

- Новела Гр. Тютюнника «Три зозулі з поклоном» справила на мене...

- Сьогоднішній урок навчив мене...

VI. Підсумки уроку

Любов – почуття, незалежне від людської свідомості, волі, бажання, моралі, воно ніби дається якоюсь вищою силою, тому мусить лишатися поза осудом чи запереченням.

VII. Оцінювання

VIII. Домашнє завдання

Дібрати матеріали для твору «Образ любові в новелах Григора Тютюнника».

Урок №5

Українська мова 7 клас

Тема. Правопис НЕ з дієприкметниками

Мета:поглибити знання учнів про правопис

дієприкметників;сформувати вміння правильно писати *не* з дієприкметниками; збагачувати лексичний запас школярів дієприкметниками, звертаючи увагу на граматичні та стилістичні особливості цієї форми дієслова; розвивати логічне мислення, уміння аналізувати й порівнювати умовні явища; виховувати повагу до звичаїв та обрядів свого народу, духовних святинь.

ХІД УРОКУ

I.Організаційний момент

Аутотренінг

Щоб налаштуватися на активну роботу, проведемо аутотренінг (auto–«я», trening– «треную»).

Повторюйте за мною:

- Я – учень.
- Я – творча особистість.
- Я думаю, аналізую.
- Я не боюся висловлювати свої думки.
- Я не боюся, що допущу мовленнєву помилку.
- Помилившись, міркую далі. На помилках учаться.
- Шукаю істину. Я хочу багато-багато знати.
- Я пам'ятаю, яке було домашнє завдання з української мови.

- Я сьогодні отримаю найкращу оцінку.

II. Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання.

Архієпископ Меджі вважав, що є три категорії ораторів: «Одних можна слухати, других не можна слухати, третіх не можна не слухати». Я впевнена, що ви належите до останніх. Тому хочу почути, чи все було зрозумілим у домашньому завданні. Що ви мали повторити? (Правопис частки не з різними частинами мови.)

III. Повідомлення теми, мети й завдань уроку

Мотивація навчальної діяльності.

Учитель. Перевіrivши домашнє завдання, можна працювати далі. Але ми дізнаємося, якою є тема уроку, доки не виконаємо деякі завдання. Тема записана на дошці, але закрита аркушами. На них – запитання, на які потрібно відповісти. Це й буде перепусткою до вивченого матеріалу.

(Кожне слово теми закрите аркушем із «кишенькою», у якій знаходиться запитання.)

Запитання:

- Чому слово *недругу* поданих сполученнях слів пишеться по-різному?

(Його недруг. Не друг, а ворог.)

- Яка помилка допущена в реченні?

Не веселий чоловік підійшов до групи.

- Чому в поданих словосполученнях не з дієсловами пишеться по-різному?

Ненавидіти брехню, не здужати підняти відро.

- Яка помилка допущена в реченні?

Старенький вже не добачав.

Випереджальне завдання

У реалізації поставлених завдань ми звернемося за допомогою до Святої Покрови, покровительки козаків. Група учнів мала випереджальне завдання – виписати прикмети, пов’язані із цим святом, вибрати з них ті, у яких зустрічаються дієприкметники з не. Така діяльність допоможе нам сформулювати правила самостійно.

1. На Покрову бачимо незібраний врожай – узимку хоч кулаки кусай.
2. Поле не оброблене до Покрови – нема молока в корови.
3. Дівка, не покрита хусткою до Покрови, хай далі дівує здорова.
4. Не вигаданим, а справжнім є той факт, що козаки на Січі шанували Покрову.

IV. Вивчення нового матеріалу

Робота з підручником

Опрацюйте самостійно матеріал підручника. Зробіть із прочитаного висновки.

Робота з текстом. Бесіда

(Прослуховування пісні «Два кольори»)

- Проаналізуйте першу строфу на наявність дієприкметників з не:
Як я малим збирався навесні
Піти у світ незаними шляхами...
- Чому дієприкметник з не пишеться разом?
- Які можуть бути пояснювальні слова в цьому реченні?
(Варіанти відповіді: ще не заними, досі не заними, ніким не заними, мною не заними тощо.)

- Як буде писатися слово незнаними в реченнях?(Шляхи не знані (окремо, бо це – присудок).)

Учитель. Запам'ятайте: дієприкметники з недо- завжди пишуться разом: недопечений хліб, недочитана книга, недооцінений твір.

V. Систематизація й узагальнення вивченого матеріалу

Гра «Я – випускник».

(Учні отримують картки з індивідуальними тестовими завданнями, побудованими за аналогією до ЗНО. На допомогу кожному дається картка-алгоритм дій щодо роботи з тестами.)

Робота з малюнками учнів.

Ви попередньо підготували ілюстрації на тему «Яким я бачу анти учня». Прокоментуйте свої малюнки.

Підберіть дієприкметники з не, які б характеризували небалого учня.

Зразок:

Невипрасуваний одяг, не причесаний чуб, незакритий рот, незацікавлені очі, невивчений вірш, не складена таблиця, неопрацьований параграф, неоформлений проект, не підписаний зошит, незаповнений щоденник.

- Як пишуться дієприкметники з не? Поміняйте місцями іменники з дієприкметниками. Чи змінився правопис? Чому?

Зразок:

Одяг не випрасуваний (дієприкметник-присудок)

- Додайте до всіх словосполучень пояснювальні слова. Чи змінився правопис? Чому?

Зразок:

Не підписаний учнем зошит (пояснювальне слово).

Вибірково-розподільний диктант

Випишіть дієприкметники з не у дві колонки:

- Ті, що пишуться разом;
- Ті, що пишуться окремо.

1. Не хиліться! Дивіться далеко у новий, ще не звіданий світ. (П.Воронько)

2. Багато є іще книжок, не читаних тобою! (М.Познанська)

3. І стоги не вкриті, і покої не мазані, і сволок не митий.

(Т.Шевченко) 4. І оживе моє побите убоге серце, неукрите.

(Т.Шевченко) 5. Не дули шкіру невбитого ведмедя. (Нар. тв.) 6.

Непроханому гостю – немита ложка. (Нар.тв.) 7. Недоспілий колос не жнуть. (Нар.тв.)

VI. Підсумок уроку

Рефлексія

- Чи отримали ви на уроці те, що очікували?
- Чи реалізували поставлені перед собою цілі, завдання?
- Які у вас виникли труднощі?

VII. Домашнє завдання

Опрацювати теоретичний матеріал про правопис не з дієприкметниками; повторити правопис не з іменниками, прикметниками, дієсловами.

Додатки

Картка 1

Усі дієприкметники пишуться з часткою **не** разом у рядку:

А не/оране поле, не/дожата, поле не/оране, ніким не/оране

Б не/закута; не/доглянутий; не/почуте, а бачене;

не/посолена

В не/до виконаний, не/здійснена, не/вінчана, не/засіяне
Г не/встелений, не/продане, не/висіяне, ще не/продумана

Картка 2

Усі дієприкметники пишуться з часткою **не** окремо в рядку:

- А** не/розглянуте, не/дописаний, ще не/випрасувана
- Б** не/фарбована, не/розгадані, не/сказані
- В** не/засіяна, досі не/напоєний, не/пошита до свята
- Г** не/переглянутий нами; не/зіграна ще; не/куплені, а подаровані

Картка 3

1. Укажіть речення, у якому дієприкметник пишеться з **не** разом:

- А** Цей аркуш не/надрукований.
- Б** На хлопчикові був не/випрасуваний костюм.
- В** Навколо саду давно не/фарбований паркан.

2. Укажіть речення, у якому дієприкметник пишеться з **не** окремо:

- А** Будівельники оглядають не/наповнений водою басейн.
- Б** Попереду у вас не/написані твори й не/розв'язані задачі.
- В** На мене чекає не/закінчена робота.

Картка 4

Укажіть рядки, у яких дієприкметники пишуться з **не** окремо:

- А** не/вивчений вірш, не/засіяні поля, не/сподівана зустріч
- Б** не/виконана робота, не/витрачена сила, не/стихий шум

В ще не/привезений хліб, не/зігріті сонцем сади,
не/вивчений учнем вірш

Г не/оброблена людьми земля, не/знані нами стежки,
не/прочитана мною книжка

Д не/перемелене борошно, не/сказані слова, не/написана
пісня

Картка 5

Укажіть рядки, у яких дієприкметники пишуться з **не**
разом:

А не/відправлений вчасно лист; не/прочитана книжка;
не/шитий, а в'язаний

Б не/вишита сорочка, не/зірвані яблука, не/закінчений
портрет

В сад не/посаджений, вірш не/вивчений, вчасно
не/принесений

Г не/замкнені двері, не/добудований дім, не/засіяне поле

Д вчасно не/принесений, сорочка не/вишита, яблука
не/зірвані

Картка 6

Укажіть рядок, у якому всі дієприкметники з **не** пишуться
окремо:

А не/розчищена від снігу доріжка, ще не/прочитана
книжка, не/отриманий ніким факс, не/розквітла троянда,
не/поклеєні шпалери

Б не/догоріле багаття, ще не/збудована дача, не/бачене
раніше видовище, не/злічений натовп, не/закінчений
письменником твір

В досі не/вирішена проблема; не/позичені, а власні гроші;
не/полагоджений майстром холодильник; не/пошитий до свята
костюм; не/зварена мною кава

Г не/дозрілі абрикоси, ніким не/зірване яблуко,
не/зроблена вчасно робота, не/застелене ліжко, не/підготовлений
виступ

Д не/замерзаюча взимку річка, не/скопаний город,
не/заряджений учора мобільний, не/залишений без нагляду
малюк, не/виконане доручення

Відповіді: картка 1 – **В**; картка 2 – **Г**; картка 3 – **1- Б, 2 – А**;
картка 4 – **В, Г**; картка 5 – **Б, Г**; картка 6 – **В**.

Урок №6

Українська мова 7 клас

Тема. «Не» з дієприслівниками.

Мета: ознайомити учнів з правилами написання не з дієприслівниками; формувати вміння правильно писати не з дієприслівниками, розвивати усне і писемне мовлення, ознайомити учнів з народними традиціями плетіння віночків; виховувати інтерес до культурної спадщини свого народу; розвивати пізнавальну активність, самостійність та логічність мислення, вміння узагальнювати.

Методи і прийоми: метод «Мікрофон», робота в парах, робота в групах, метод «Незакінчене речення», твір-п'ятихвилинка, метод «Я знаю, що я знаю», реклама, робота з підручником, індивідуальна робота, гра.

ХІД РОБОТИ

I. Організаційний момент

Звучить музика.

Привітання вчителя

- Стали, дітки, всі рівненько,
Усміхнулися гарненько,
Настрій на урок взяли
Й працювати почали.
Працюватимем старанно,
Щоб почути у кінці
Що у нашім сьомім класі
Учні просто молодці.

II. Актуалізація опорних знань

1. Перевірка домашнього завдання.
2. Індивідуальна робота з картками.

Картка №1

Запишіть словосполучення, вставляючи закінчення.

Насичуюч... речовини, насичуюч... повітря, блимаюч...
фарами, блимаюч... зірки, блукаюч... вогні, блукаюч... в
темряві, наступаюч... війська, наступаюч... фронтом.

Картка №2

Відредагуйте речення

Столітній дуб зацікавив хлопців, перебуваючи на
екскурсії.

Якось шукаючи фіалок, нас застала ніч.

Повертаючись додому, у нас був чудовий настрій.

Запиши дієприслівники

Ідучи, уночі, беручись, колись, пізнавши, завше, вміючи, миючись, кудись, сміючись, подались, взувши, перемігши, більший, питаючи, бажаючи, терпляче, плаче, сидячи, ходячи.

3. Метод «Мікрофон».

Дієприслівник – це...

Від дієслова і прислівника має ознаки...

У реченні виступає...

4. Словниковий диктант «Я знаю, що я знаю».

Зошит ділиться на три частини: «знаю», «не знаю», «вагаюся». Після роботи учні обмінюються зошитами, здійснюють взаємоперевірку.

Незасіяні поля, нечувані слова, не прочитана ще книга, нерозталий сніг, непорушна тиша, незчисленні багатства, вірш не вивчений, не зроблене вчора завдання, ніким не помічений, нестихаючий шум.

Висновок. Яке правило ми повторили? Нагадайте правопис не з дієприкметниками.

5. Гра «Хто більше».

За 2 хвилини пригадайте і запишіть якнайбільше стійких словосполучень, до складу яких входять дієприслівники.

Засукавши рукава, не переводячи подиху, не зводячи очей, не покладаючи рук, не розгинаючи спини, спіймавши облизня, не спитавши броду. Не лізь у воду; давши слово, держись, а не давши, кріпись; стявши голову, за волоссям не плачуть.

Якщо учні мало пригадують фразеологізмів, прислів'їв, приказок, треба їм нагадати.

- Як ви записали не з дієприслівниками?

III. Мотивація навчальної діяльності

Оголошення теми і мети уроку.

Бесіда

- Що називається дієсловом?
- Які види дієслів ви знаєте?
- На які питання відповідають дієслова доконаного і недоконаного видів?
- Як пишеться не з дієсловами?
- Сьогодні на уроці ми з вами навчимося правильно писати не з дієприслівниками. А ще будемо на уроці «плести віночок», прикрашати його стрічками.

Віночок – це плетене коло з квітів, листя, гілок. Терновий вінок, наприклад, є символом страждань. Лавровим листком здавна нагороджували переможців. А український віночок символізує молодість, красу, кохання. Він є не просто прикрасою дівчини, а й оберегом, що має цілющі властивості – знімає біль, захищає від різних хвороб, злих духів, зберігає волосся від випадання.

Сьогодні ми дізнаємось про символічну роль стрічок. Виконуючи завдання, будемо в'язати у наш віночок кольорові стрічки.

IV. Сприйняття й засвоєння учнями навчального матеріалу

1. Колективна робота

Розгляньте написані на дошці речення

Вода! Ти не маєш ні смаку, ні запаху, тебе не опишеш, тобто насолоджуєшся, не розуміючи, що ти є.

Нехтуючи багатомісним досвідом пращурів, люди зневажають природу.

Він жив, не підносячись над буденністю.

Ніщо не підноситься вище правди.

Не слід нехтувати розумною порою.

- Назвіть дієприслівники і дієслова в даних реченнях.
- Що спільного в написанні не з дієсловами і дієприслівниками?
- Який висновок можна зробити щодо написання не з дієприслівниками?

В'яжемо у віночок коричневу стрічку – символ землі-годувальниці.

2. Робота з підручником. Опрацювання правил – п.18, с.81.

3. Робота в групах.

Кожна група має опрацювати речення, дати відповіді на запитання, зробити висновки і презентувати. Але перед роботою пригадаємо правила групової співпраці(див. додаток №1)

Завдання для груп дивись у додатку №2.

Ви добре впорались із завданням.

Вплітаємо у вінок жовту стрічку – символ сонця, колір пшениці.

4. Робота в парах

Перекладіть словосполучення, порівняйте, зробіть висновок.

Не спуская глаз – не зводячи очей

Не моргнув глазом – не моргнувши оком

Не работая ночью – не працюючи вночі

Беспокоясь о друге – непокоячись про друга

Недооценив вклад – недооцінивши внесок

Не сказал ни слова– не сказавши ні слова.

В'яжемо у віночок зелену стрічку – символ краси і молодості.

5. Робота в групах

Скласти рекламу нашій темі.

В'яжемо синю стрічку – символ неба, води, повітря.

6. Розподільний диктант (слова записати у 2 стовпчика – не з дієприслівником пишеться разом і окремо).

Нездужаючи, не турбуючись, неволячи, недодивившись,
ненавидячи, не думаючи, не слухаючи, не побачивши,
недоїдаючи, не відпочивши, не думаючи, не здивувавшись, не
маючи, негваючи, не прийшовши.

В'яжемо фіолетову стрічку - символ мудрості.

7. Робота з підручником

Виконати вправу №181

Перевірка вправи

В'яжемо рожеву стрічку – символ щирості, привітності

8. Твір-п'ятихвилинка «Хочу сказати...»

В'яжемо віночок останню червону стрічку – символ
доброти, багатства, достатку.

V. Підсумок уроку

Ось і добіг кінця наш урок. Пригадайте, про що ви
дізнались на уроці.

Метод «Незакінчене речення»

Я знаю...

Я можу...

Я пам'ятаю...

Я вмію...

Мені сподобалось...

Мене вразило...

Треба відзначити роботу таких учнів...

Мені не сподобалось...

Наступного разу пропоную...

VI. Умотивоване оцінювання

VII. Домашнє завдання

1. Опрацювати матеріал з підручника п.18, с.81.
2. Виконати вправу з підручника №182.

Індивідуальне завдання

Написати казку «Як «не» у дієприслівниках загубилась».

Додаток 1

Як працювати у групі

1. Швидко розподіліть ролі.
2. Починайте висловлюватися спочатку за бажанням, а потім по черзі.
3. Дотримуйтесь правил активного слухання, головне – не перебивайте одне одного.
4. Обговорюйте ідеї, а не особи учнів, які висловили цю ідею.
5. Утримуйтеся від оцінок та образ учасників групи.
6. Намагайтеся дійти спільної думки.
7. Узагальніть висловлене, сформулюйте спільну позицію щодо обговорюваного питання.

Додаток 2

Для групи 1

1. Знайдіть дієприслівник.
2. Запишіть його правильно.
3. Зробіть висновок про те, як пишеться *не* з дієприслівником:
 - 1) Не / сідайте до столу, не / спитавши дозволу і поради у старших.

- 2) Не / здужаючи, він все ж таки пішов на роботу.

Для групи 2

1. Знайдіть дієприслівник.
2. Запишіть його правильно.
3. Зробіть висновок про те, як пишеться *не* з дієприслівником:
 - 1) Не / сідайте до столу, не / запросивши старшого.
 - 2) Не / покаячись, син чекав з роботи маму.

Для групи 3

1. Знайдіть дієприслівник.
2. Запишіть правильно.
3. Зробіть висновок про те, як пишеться *не* з дієприслівником:
 - 1) Не / терши, не / м/явши, не / їсти калачі.
 - 2) Не / навидячи ворогів, він боровся з ними до кінця.

Для групи 4

1. Знайдіть дієприслівник.
2. Запишіть правильно.
3. Зробіть висновок про те, як пишеться *не* з дієприслівником:
 - 1) Не / ївши, не / пивши скачи ошалівши.
 - 2) Не / дооцінюючи свої сили, він брався за діло.

Для групи 5

1. Знайдіть дієприслівник.

2. Запишіть правильно.
3. Зробіть висновок про те, як пишеться *не* з дієприслівником:
 - 1) Як мені світ долюбить, свят не / зазнавши на долі?
 - 2) Я до питання повертаюсь тричі, не / віддаючи, де моя вина...

Література

1. Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. Технології розвитку критичного мислення учнів. – К.: Плеяди, 2006. – 217с.
2. Марченко О.Г. Формування критичного мислення школярів. – Х.: Основа: Тріада+, 2007. – 160с.
3. Мітіна І.В. Формування критичного мислення учнів у педагогічних майстернях словесності// Вивчаємо укр. мову та л-ру. –2007.- №35.– с.2-4.
4. Садкіна В.І. 101 цікава педагогічна ідея. Як зробити урок. – Х.: Основа, 2008. – 88 с.